

2024

MANIPURI

Full Marks : 100

Pass Marks : 33

Time : Three hours

ਸੰਨ੍ਦ' ਸਾਂ ਘਰਗਜ਼ ਵਾ, ਲ, ਟ, ਠ, ਹਾ ਸੰਨ੍ਦ ਘਰਗਜ਼ ਹਕਾਰੀ ਹਨਦੀ॥
ਅਲੋਹੁ ਸੰਨ੍ਦ'-ਸੰਨ੍ਦ' ਲਿਟਿਛਿਏਹੁ ਹਕਾਰੀ ਟੌਇ ਹਾਲੇਸ਼ੁ ਹਾਲੀਆਮਣਈ॥
ਸੰਨ੍ਦ' ਹੁਲਿਆਰੁ ਹੁਭਾ ਸੰਨ੍ਦਲਿਆਰੁ ਹੁਗਾ-ਹੁਗਾਨੇ ਜਾਖਕਾਰ ਸਾਂਤੇਤਾ
ਹਾਲੀ॥

‘॥’-‘॥’ (जारे)

30

ਕੁਝੋਾਂ ਸੇਬਾਅ ਕੁਝੋਾਂ ਘਰੀਂ ਗਾਵੇਂਹਾਂ ਨੰਗੀਂ ਸੇਵਲੀਆਂ ਗਾਵੇਂਹਾਂ ਗਾਵੇਂਹਾਂ॥

੩॥	ਨੈਂਦੀਆਂ ਕਤਾਸਾਂ ਪ੍ਰਭੇਹ ਜਾਬੀਆਂ ਨਾਚਟੁ ਨੇਨਾ ਸ਼ੇਖ ਹੈਂਦੀ ਹੈਂਦਿਲੇ?	੯
੪॥	ਜਾਬਸਾਡ ਨਾਬਸਾਡ ਕਾਣੈਨਕਲੀ ਸੇਲੁਜੁਕੁਲੀ ਨੇਨਾ ਟੈਂਕ ਸ਼ੇਠਾਂ?	੯
੫॥	ਛਿਗੁਰੇਹ ਸੇਲੁਜੁਕਟੁ ਨੇਨਕਲੀ ਜਾਬਸਾਡ ਜਾਂਕ ਹਾਸਕੀ?	੯
੬॥	ਛਿਗੁਰੇਹ ਸੇਲੁਜੁਕਟੁ ਕਹਿਓ ਆਏਹ ਲਾਗੇਨ ਹਾਂਘੋ, ਕਹੋ ਜਾਬਸਾਡ ਹਾਂਘਏਵਿਲੇ?੯	੯
੭॥	ਲਾਘਾਲਿਓ ਧਰੀ ਆਏਹ ਕੁਝੁਕਹ ਟੈਂਘੋ? ਆਏਹ ਗਾਨੇਵਾਹ ਕਹਿਓ ਸੋਵਾਈ?	੯
੮॥	'ਕਲੀਆਂ ਨਾਛੇ ਜਾਈਓ, ਨੇਨ ਟੈਂਘੋ' ਨੇਨਵਿਲੀ ਕਤਾਸ ਜਾਬੀਆਂਦੇ?	੯

‘କୁଳାଚିତ୍ତ-’ (୩) ୫୪

80

- ੧੧। ਸ਼ਕਤੇਹ ਗਾਰੀਡਿ ਨਵਿਸਲਿਧ ਘਲਿਸਲਾਈ ਯਲਿਸਿਆਂ ਯਕ ਜੁਨਟਾ ਸ਼ਕਤਾਈ ਹਉਸ਼ਮ ਸੰਪਤੀ
(ੴ੦੩) ਨਾਨ੍ਹੁ : ।

(੧) ਸ਼ਕਤੋਸਾਈ ਲੋਡਾਈ ਸੰਖੇ ਨਾਭਾਏਟਾਣਾਂ॥

(੨) ਦੁਗਾਰੀਸਿ ਲਾਲਾਈ ਨਾਛਾਏ ਗਾਰੀਡਿ॥

੧੧। ਅਨੇਹ ਟਸਟੈਥ ਨਾਚੇ ਲਾਲਾਂਭਾਈ ਲਾਲਾਂਨਾਈ ਟੋਏਬੰਨ ਲਾਲਾਂਭਾਈ ਭੋਫਲਾਈ ਨੇਨਾਂ
ਜੁਨਟੁ॥ ਅਜੈਨਾਈ ਲਾਲਾਂਨਮ ਲੇਨਾਲਾਈ ਯਕੇਖਿਆ ਘੈਟੇ ਪੋਕਿਸਾਏ ਘੁੜਾਲਾਂਨਾਈ (ੴ੦੩)
ਘੁੜਾਈ ਹੈਂਦਾਂਨਾਈ ਨੇਨੈ ਸੰਭੈਤ ਘਾਕ ਨਾਨ੍ਹੁ॥

દ્વારા

- ੩) ਏਥੇ ਸਨੌਰ ਦੁਆਰਾ ਪੱਧ ਕੁਮਾਰ ਟੀਕੀਂਗੋਖਾਈ ਜਾਂਗ੍ਝੇਨਾਂ ਬੇਸ਼ੁਨੀਅਤ
ਨੇਵ ਜਨਤਾ, ਏਥੇਕਾਂ ਆਸਹਾਂਏਂ ਬੰਬੀਕਿਆਂ ਪੱਧਰ ਸਨੌਰ ਯਕੂ ਟੇਣਾਂ,
ਪੱਧਰਾਂਘ ਯਕੂਹਾਂ ਕਾਉਂਧ ਯਕੂਹਾਂ ਹਾਂਘ ਸੰਬਾਟਾਂ ਨੇਵਾਂ ਸੰਕੀਂ ਯਕੂ
ਅਗਲਾਂ ਠੀਏਂਗੇ ਨਹੂ॥ ੭॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ

੯੩। ਏਥੇ ਗਾਵੇਸ਼ਨ ਦਿਕਾਨ ਦੁਆਰਾ ਟਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਹੈ।

੯੦॥ ਸੁਜੇ ਗੁ ਗਾਰੀਬਿਠ ਗਾਵੇਸ਼ਨ ਲਾਈ ਅਲੰਗਿਆ ਦਿਕ ਜਨਤਾ ਸੰਨਾਕਾਂਘ (ਧਰਮ) ਭੋਗ੍ਨੀ
ਲਾਈ ਹੈ ਨਹੂ॥

(ਾ) ਧਿਆਨ ਦੇਣਲੋਈ ਜਨਵੇਖਿਆ ਲਈ ਸਾਡਾ ਛੁਹਾ।

(ਗ) ਸੁਜੇ ਏਥੇ ਦਿਕ ਟੇਨਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਦਿਕ।

੯੧॥ "ਕੋਈ ਜੋ ਗਾਵੇਸ਼ਨ ਹੈ।" ਨੇਨ ਸੇਵੇਂ ਅਲੰਗਿਆ ਸੰਨਾਕਾਂਘ ਗਾਵੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾ ਹੈ।

੬੪

ਅਵਾਦੁਗਾ-‘ਟ’ (੮੦੮੦)

੬੫

ਸੇਵੇਂ ਸੁਲੰਧੀ ਤੇਜ਼ ਸ਼ਾਰੀ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਭਾਈ ਗਾਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਧਿਆਨ ਦਿਕ ਗਾਵੇਸ਼ਨ ਜਨਤਾ।
ਨਾਭਾਈ॥

੯੨॥ ਟੋਂ ਟੇਢਾਂ ਲੋਪਾਂ "ਭੇਸ਼ ਸਾਂਘੇ ਧਨੁੱਲੁ" ਨੇਨਾਂਠਿਲੀ॥

੬੬

(ਾ) ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੇਵਾਈ॥

(ਗ) ਪ੍ਰਾਣੀ ਪ੍ਰਾਨੀ॥

(ਟ) ਪ੍ਰਾਣੀ ਲਾਕਬਾਣੁਹੁਏ॥

(ਫ) ਟੋਂ ਟੇਢਾਂਏਜਾਈ॥

੯੩॥ 'ਕੁਝਾਨੇ ਏਨਾਨਾਲਾਨੀ ਹੈ' ਨੇਨ ਲੋਪਾਂ ਤੋਂ ਨੇਨ ਭੇਸ਼ਾਨ ਧਾਈ ਨੇਨਾਂਠਿਲੀ—

੬੭

(ਾ) ਧਨੁੱਲੁ ਧਨੁੱਲੁ ਗਾਵਾਨੁੱਕੇਨੁਹੁਏ॥

(ਗ) ਸੁਲੰਧੀ ਨਾਵੇਂ ਧਨੁੱਲੁ ਧਨੁੱਲੁਹੁਏ॥

(ਟ) ਪ੍ਰਾਣੀ ਲੁਪਾਂ ਭਾਵਾਂ ਧਨੁੱਲੁ ਧਨੁੱਲੁਹੁਏ॥

(ਫ) ਪ੍ਰੇਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧਨੁੱਲੁ ਨਾਵੇਂ ਨਾਵੇਂਗਾਏ॥

੯੪॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੇਵਾਨ ਕੁਟੁੰਬ ਗਾਵੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾ—

੬੮

(ਾ) ਜੇਤੇਨ ਕੁਟੁੰਬ ਲਾਭਾਂ ਨੇਨਾਂਠਿਲੀ॥

(ਗ) ਜੇਤੇਨ ਕੁਟੁੰਬ ਲਾਭਾਂ ਨੇਨਾਂਠਿਲੀ॥

	ੴ) ਸੇਖੋਨਹੈਛੁ ਜਾਟਾਂ ਨੇਨਹਾਏ॥
੧੭॥	ੴ) ਸੇਖੋਨਹੈਛੁ ਹੇਟਾਂ ਨੇਨਹਾਏ॥
੧੮॥	'ਟੰਲੀਆਪ੍ਰ ਹੋਸ਼ਾਂ ਹੋਣਲਾਏ' ਨੇਨਹਾਏ ਕਿਵੀਂ ਦੁਆਰਾ?
੧੯॥	ਕੋਨਹਾਏ ਸੁਗੈਸਹ ਕਿਵੀਂਤੁ ਹੈਛੁਝੇ ਟੰਡਾਂ?
੨੦॥	ਕਿਵੀਂ ਲੁਹੀ ਠੰਬਾਏ 'ਕਗਾਵੇਨ ਏਨਹੁਣਾਵ ਨਗਾਵੇਂ' ਨੇਵਾਂ ਪਾਨਗਾਏ ਤੰਬਿਠਲੀਂ
ਕਿਵੀਂਠੁਏ?
੨੧॥	"ਲਕੁਣਥੁ ਜਾਬਾਂਕਾਂ ਹਾਫੇਣ ਸੱਸਟਚਿਟਾਂ"
'ਲਕੁਣਥੁ ਜਾਬਾਂਕਾਂ ਹਾਫੇਣ' ਨੇਨਹਿਠਲੀਂ ਕਿਵੀਂਠੁਏ? ਲਕੁਣਥੁ ਜਾਬਾਂਕਾਂ ਹਾਫੇਣ
ਕਿਵੇਂ ਸੱਸਟਚਿਟਾਂਠੁਏ?
੨੨॥	"ਹੀਂ ਸੌਨਾਈਅਥੁ ਹੀਂਹਾਂਬਾਂ ਦੁਲਾਂ॥"
ਕਿਵੇਂ ਨੇਨਹਾਂ ਸੇਵਾਏ? ਕਿਵਾਂ ਲਾਘਾਂ ਪਾਇਤਮਾਂ ਹੀਂ ਸੌਨਾਈਅਥੁ ਹੀਂਹਾਂਬਾਂ
ਦੁਲਾਂ ਨੇਨਹਾਂਠੁਏ?
੨੩॥	"ਨੇਨ ਲਏ ਗਾਉਧਾਰੈਨ
ਜੁਨੜੁ ਘਾਹੇਰ ਗਾਹੇਹਾਂਨਾਏ"
'ਲਏ ਗਾਉਧਾਰੈਨ ਨੇਨਹਾਂਕਿਵੀਂਠੁਏ? ਲਏ ਗਾਉਧੁ ਘਾਹੀਤੁ ਕਿਵੀਂ ਕਿਵਾਂ "ਜੁਨੜੁ
ਘਾਹੇਰ ਗਾਹੇਹਾਂਨਾਏ" ਨੇਨਹਾਂਠੁਏ?
੨੪॥	੩) 'ਘਾਹੁਠ ਸ਼ੁਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ੁਸ਼ਾਹੁਅਲੈ' ਨੇਨਾਂ ਲੰਬਾਂਘ ਸਾਡਾਏ ਕਿਵੀਂ ਕਿਵਾਂਸਾਹੀਗੁਹਾ ਨਹੂਠ
ਨਹੂਠੀ ਜੇਸ਼ਾਜਾਂਬਾਂਨ ਨੇਵਾਂ ਘਲੁ ਤੰਬਿਠਾਏ?
	ਅਨੁਭਾਵ
੩)	"ਕਿੰਨਾਂ ਘਮੂਹਾ ਜਾਣਟੇਛਾਬਿਠ?
ਟੰਹਸਹ ਟੰਕੋਨ ਲੰਕਟਸਤਨ
ਜੰਨਕੁ ਜੰਨਹਾਂਨ ਨਚਟਠਨ
ਘਮੂਹਾ ਕਿੰਨਾਂਨਾਏ॥"
	'ਕਿੰਨਾਂ ਘਮੂਹਾ ਜਾਣਟੇਛਾਬਿਠ' ਨੇਵਾਂ ਸੇਨੁ ਨਾਵੀਂ ਹੀਲਾਹਾ ਘਲੀਏ ਦੁਆਰਾਵੀਂ ਘਮੂਹਾ
ਸੇਵਸ਼ੁ ਕਿਵਾਂ ਸੁਹਾਂ ਨਹੂਹੁ॥

४५॥ अ) याँठि देखा नक्कालिए लेखार्ह नाउए लेठार्ह टीठार्ह नेव ग्रावर्टीठ दीठ
यलीए लेखार्ह नाउए लेहार्ह नेवहार्ह क्षमा लखन्ताए नाहु॥

एङ्गां

३) "क्षगारेन ऐक्षुष्टलिङ्ग ये" नेवली लीक्ष्टटीय येनक लैप्य यक्षर्ह नेवली
एलोर्ह क्षक ग्राविन्हुए लखन्ताए नाहु॥

४६

अंशद्वारा-'क्ष' (प्रथम)

सेन्द्र द्विं गार्ह ४७ देशहार्ह ग्रावेस्तुस्तर्ह यस्तुत ग्रावेस्तुस जनवार्ह नामठार्ह॥

५

४६॥ दुष्यारेसेवा रेशेयाए क्षजन-

- अ) यर्ह देहाए जेन्हेयागार देना।
- ब) यन्हु देहाए जेन्हेयागार देना।
- ग) क्षर्ह देहाए जेन्हेयागार देना।
- द) क्षम्ये देहाए जेन्हेयागार देना।

४७॥ प्रेचप्त छाउटेप्ताल्ल दुर्दीर्घ्याए क्षेय देयगारेहार्ह यान्दौर्ह ज्ञान्पत्त क्षेष्ट-५

- अ) 'प्राप्तीक ठन्हु' नेव जैर्है।
- ब) 'प्रोप्तलेप लेहु' नेव जैर्है।
- ग) 'प्राप्तिक्ष्ट' नेव जैर्है।
- द) 'क्षेष्टयैप्रोप्तगिर्है' नेव जैर्है।

४८॥ एम्पट्टक एक्षक क्षेष्टक्ष्टार्ह जैन्हए देहार्ह लाप्तकी टेन्हर्हा-

- अ) दुक्ष्मेठी क्षेज्है दुगार्है।
- ब) श्वेष्टक्ष्टी क्षेज्है दुगार्है।
- ग) एलेठी क्षेज्है दुगार्है।
- द) क्षुट्टी लेठी क्षेज्है दुगार्है।

४९॥ ठुर्हिंलाला रेष्टक्ष्टार्ह लैप्यार्ह टेह्नक याप्तिगार्हिक्ष्टा क्षेहिंगार्ह टेह्नक्ष्ट ठोम्हैप्तिए? ५

- ੫੩॥ "ਧੈਖਾ ਗਾਰ ਨੀਂਕੇ ਹੋ ਏਹ ਹੁਣ ਕਿ ਸੁਸ਼ਿਖਾਂ ਏਹੋ ਥਾਂ ਹੁਕਲ ਜ਼ੋਸਟਾ॥" ੯
 ਨੀਂਕੇ ਹੋ ਧੂ ਪਾਬੰਦੇ?
- ੫੪॥ ਲਏ ਨੈਥ ਏਹੋ ਹੁਕਲ ਹੋਵਲੈਂਦ ਸ਼ਾਬਿਆਂਮਕਾਂ ਸੇਵਾਰੀਂਗ ਏਹ ਰੀਖੁਕਗਾਰ ਗਾਵੇਠਾਂਡੇ? ੯
- ੫੫॥ "ਕਲਿਜਿਏ ਧੌਂਕ ਟਕਣ ਜਟਿਆਂ ਲੀਧਿਟਾਂ ਹੀਧਿਟਾਂ?" ਹੋਏ ਸ਼ਾਬਿਆਂ ਟਕਣ
 ਜਟਿਆਂ ਲੀਧਿਟਾਂ ਹੀਧਿਟਾਂ?
- ੫੬॥ ਮਨਿਟਿਆਂ ਨਸਵੇਚਮ ਰੇਗਾਰ ਏਨਗਾਂ ਹੁਕਗਾ ਲੋਭਣਾਂ ਏਹੁਣ ਸ਼ਾਹੀਗੁਪਤਾਂ
 ਏਜਿਟੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪਾਬੰਦੀ ਹੁਕ ਗਾਵੇਖਤਾਂ?
- ੫੭॥ ਨੁੰ ਤੇਹਨੁ ਜੁ ਬੂਲਿਜ਼ੇਏ ਹੋਅਖੁਚਿ ਸੁਖਲੋਹਾਂ ਲਗਾਹਾਂ ਏਹੁਣ ਹੁਕਿਨਤਨ ਗਾਵੰਡ
 ਸ਼ਹੁਹਉਠਲੀਂ ਏਹੁਣ ਨਹੂ॥ ੯
- ੫੮॥ ਆ) "ਹੁਕੋਂਕਾਂ ਦੂਧਾਂ ਸੇਵਾਂ ਏਲੀਂ ਏਲੀਂ ਹੁਕਿਨਤ ਸੁਫਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵੰਡ
 ਹੁਕਿਨਤ ਏਲੀਂ ਹੁਕਿਨਤ ਸੁਫਤਾਂ ਗਾਵੰਡ ਨਹੂ॥"
- ਹੁਕਿਨਤ ਏਲੀਂ ਹੁਕਿਨਤ ਸੁਫਤਾਂ ਗਾਵੰਡ ਨਹੂ॥ ੮

ਏਹੁਣਾ

- (੩) ਰਹਿੰਦੇ ਨੀਟਕ ਨਹੈਂਕਹ ਸ਼ਾਬਿਆਂਮਕਾਂ ਹੁੰਦੀਂਕ ਏਨਹ ਟੋਜ਼ੀਠਾਂ ਲ੍ਹਾਂਕੇ ਨਹੂ॥ ੨
- ੫੯॥ ਆ) "ਧੌਂਕ ਹੋਨੈਂਕਹ ਨੌਜ਼ਾਰ ਰੇਟੁ" ਨੇਨਹ ਸੇਵਾ ਹੁਕਰੇ ਹੁਸ਼ਵ ਏਨਹਾਂ 'ਟੇਲ
 ਨੇਨਤਲੀਂ ਜੁਸਗਾਹੇਣਾਂ ਗਾਹੁਲੀਂ ਗਾਵੰਡ ਸੋਹਾਂ ਹੁਕਿਨਤ ਲ੍ਹਾਂਕੇ ਨਹੂ॥ ੯
- ਏਹੁਣਾ
- (੩) ਸ਼ਾਹੀਗੁਪਤ ਹੈਂਝੁਚਿ ਦੁਆਰੀਨ ਏਲੀਂਕਾਂ ਹੁੰਦੀਂ ਦੁਆਰੀਂ ਟੋਜ਼ੀਠ ਹੈਂਝੇਲੀਂ
 ਏਹੁਣਾਂ ਸ਼ਬਦ ਲ੍ਹਾਂਕੇ ਨਹੂ॥ ੯

ਏਹੁਣਾ—ਮੁ' (ਅਤੇ ਸੋਚ)

੯੦

- ੬੧॥ ਏਸੁਹ ਗਾਲੋਜੂਸ ਜਨਟਾਂ ਨਹੂ:

ਖਲਾਂ ਦੇ^੫ ਨੇਨ ਧਿਆਨ ਧਰ੍ਹ ਆਏਂ?
ਅਥਾਂ ਧਾਰੀਗ ਲੰਚਿਅਤਿ ਪ੍ਰਾਣੁ^੬ ਧਾਰੀ-

(ਾ) ਉਸਾਂ ਪ੍ਰਾਣੁ^੬ ਰਾਏ॥

(ਾ) ਧਾਰੀਗ ਪ੍ਰਾਣੁ^੬ ਰਾਏ॥

(ਟ) ਧਾਰੀਗ ਪ੍ਰਾਣੁ^੬ ਰਾਏ॥

(ਕ) ਨਾਨਾਂਗਾਂਧੀਨਾਂ ਪ੍ਰਾਣੁ^੬ ਰਾਏ॥

੬

ਛੇ॥ 'ਗੈਟੋਨਮ ਧੁਸ਼ਤਾਨ ਕੋਨਗਾਵਾਜਾ ਧੈਨ॥'
ਸੇਵੋਂ ਗਾਬਾਂਧ ਧਾਰੀ ਧੈਗਤੀਗੁਗ ਜੁਏਂ ਸੇਵੋਂ ਗਾਬਾਂਧ ਧੈਅਕੁਗ॥

੭

ਛੇ॥ 'ਕੁਨੈਂਧ ਟੇਨਬਾਤਾਲੁ ਕੁਠਾਸੁਚਮੀ ਲਾਘਾ॥'
ਦੇਣਾਂ ਸੇਵੋਂ ਗਾਬਾਂਧ ਧਾਰੀ ਅਛਾਡ ਸੇਵੋਂ ਗਾਬਾਂਧ ਧੈਅਕੁਗ॥

੮

ਛੇ॥ 'ਭੁਦੁਸਤ ਗਾਬਾਂਧ ਝਾਲੁ' ਪ੍ਰਾਂ ਜੁਸਾ ਧਾਨ ਗਾਵਿਦੁ॥

੯

ਛੇ॥ ਗਾਲੁ^੭ ਹੁਕਮੁਗੁਗ ਧਾਲਗਾਂਧ ਧਕਲੁਧ ਗਾਬਾਂਧ ਧਾਲਗਾਂਧ ਧੈਬੈਲੁ^੮ ਨੇਨਤੁ^੯ ਜੁਸਾਂ
ਟੇਨਾਂ ਭੇਣਾਂ ਭੇਣਾਂ॥

੧੦

ਛੇ॥ ਕੁਝਾ (ਭੇਨਾਂ) ਵਾਂ ਝਾਲਾਂਧ ਧਾਰੀ ਜੁਛਾਂਧ ਨੇਨਤੁ^੯ ਜੁਸਾਂਧ ਟੇਨਾਂ ਭੇਣਾਂ॥

੧੧

20॥ 'ਧਾਰੀਗ ਜੁਟੇਨ ਗਾਈਂਤ' ਨੇਨ ਸੇਵੋਂ ਧਾਰੀਗ ਸੇਵਾਵੈਂਧ ਭੇਣਾਂਧ ਸੇਵੋਂ ਗਾਬਾਂਧ ਧਕ
ਲਾਸਕੁ॥

੧੨
